

Sport, bewegen en onderwijs: kansen voor de toekomst

Met welke kennis kijken we naar de toekomst van sport, bewegen en onderwijs? Het Mulier Instituut deed hiernaar in 2010 onderzoek en herhaalde daarmee de 'Brede Analyse' uit 2006. De achtergronden, resultaten en aanbevelingen van het onderzoek zijn in dit artikel beschreven.

Door: Justus Beth

B Belang van sport en bewegen in en rond de school

Weliswaar is het belang van sport en bewegen voor scholieren voor lezers van de *Lichamelijke Opvoeding* vanzelfsprekend, toch kan het geen kwaad de relevantie ervan nog even aan te stippen. Een paar cijfers op een rij. Nog steeds is een groot percentage (70%) van de basisschoolleerlingen actief bij een sportclub, dans- of sportschool. Slechts de helft van de 4- tot 17-jarigen beweegt echter genoeg om aan de combinorm¹ te voldoen. Steeds meer kinderen kampen met overgewicht. In 2010 maar liefst 13% van de jongens en 15% van de meisjes, tegenover 5% en 7% in 1980. Op testen voor snelheid, kracht, lenigheid en coördinatie scoren kinderen slechter op de MOPER-test dan in 1980 (Collard, 2010). De achterstanden zijn vooral bij bepaalde groepen scholieren te vinden (vmbo, allochtonen). Op de middelbareschoolleeftijd keren veel kinderen de sport de rug toe, terwijl voor sport bij uitstek geldt: 'jong geleerd is oud gedaan'².

Dat sport op en rond de school op dit gebied een rol van betekenis zou moeten spelen lijkt vanzelfsprekend. Al is het maar omdat school de sociale context is waar kinderen de meeste tijd doorbrengen. Daarnaast is het de plaats waar alle kinderen worden bereikt en scholen de professionals hebben om kinderen plezier te laten beleven in sport en bewegen. Aan de andere kant is duidelijk dat ook

veel andere instanties een bijdrage leveren aan de sportopvoeding van scholieren.

leefstijl

veel andere instanties een bijdrage leveren aan de sportopvoeding van scholieren.

Wat wisten we al?

Sinds 2004, het 'Europese jaar van opvoeding door sport', is de verbinding tussen onderwijs en sport in Nederland hoger op de rijksagenda komen te staan. Een jaar later werd door het ministerie

van VWS, OCW en het NOC*NSF de 'Alliantie School & Sport' opgericht. Deze Alliantie had zichzelf een ambitieus doel gesteld. In 2010 moest op 90% van alle scholen, ieder kind kunnen sporten of bewegen, zowel binnen als buiten de school. De ingestelde 'Tijdelijke Commissie Brede Analyse' (Voogt, 2007) concludeerde naar aanleiding van hun onderzoek in 2006/2007 dat die doelstelling nog lang niet gehaald was. Grootste drempels bleken aanbod, kader en accommodatie. De aanbevelingen van het rapport leidde onder andere tot extra aandacht voor lokale samenwerking, sport in het middelbaar beroepsonderwijs en de versterking van sportverenigingen (Voogt, 2007).

Nadat in 2008 de Alliantie is beëindigd leeft de ambitie om jongeren dagelijks sport en bewegen aan te bieden op en rond school onverminderd voort. Zo blijkt uit het 'Beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs' (2008). De vraag rees nu bij de financierende ministeries of de Alliantie in staat is geweest om deze ambitie waar te maken en drempels grotendeels uit de weg te ruimen en er eventueel ruimte zou zijn voor nieuwe ambities.

Waar moeten we rekening mee houden?

Om de vorderingen op dit beleidsterrein in perspectief te zien, moet er met een aantal ontwikkelingen rekening worden gehouden. Zo hebben we te maken met de veranderende samenstelling van de Nederlandse bevolking. Zowel op het gebied van vergrijzing, verstedelijking als etnische verdeling. Daarnaast blijft de overheid onverminderd intensief en ambitieus beleid voeren op gezonde leefstijl, sport, bewegen en onderwijs en betreft >>

daarbij veel andere partijen. Desondanks zien we dat het aantal (stilzittende) jeugdigen met overgewicht nog altijd groeit.

Een andere zichtbare (en belangrijke) ontwikkeling is de opkomst van brede scholen en buiten-/naschoolse opvang. Ook zijn er steeds meer combinatiefunctionarissen tussen sport en onderwijs aan de slag. Zoals minister Schippers onlangs in de Beleidsnota Sport (*www.sportbrief.nl*, 2011) aankondigde krijgt sporten en bewegen in de buurt de komende jaren opnieuw een impuls. Waarbij de Sportbuurtcoaches (inclusief de combinatiefunctionarissen) een grote rol zullen spelen.

Wat hebben we gedaan?

In 2010 voerde het Mulier Instituut in opdracht van de ministeries van VWS, OCW en het Platform Sport, Bewegen en Onderwijs een tweede 'brede analyse' uit. Hierbij werd in eerste instantie gebruik gemaakt van bestaande monitors en onderzoeken. Later zijn ook nieuwe data verzameld met behulp van internet-enquêtes. Er werden 715 directeuren van basisscholen bevraagd, 316 docenten lichamelijke opvoeding op middelbare scholen, en van elk onderwijsniveau (incl. mbo) ook nog eens 450 ouders. Daarnaast is met 24 experts uit verschillende disciplines gesproken. Nadat de conceptrapportage was opgemaakt hebben de experts deze kritisch gelezen en is in een expertmeeting samen gekomen tot de invulling van vier toekomstscenario's.

Wat weten we nu over de actuele situatie?

Primair onderwijs

Het aantal uren lichamelijke opvoeding is de afgelopen vier jaar niet veranderd (gemiddeld 90 minuten). Op 12 procent van de scholen krijgen leerlingen maar één dag in de week lichamelijke opvoeding. Op 21 procent van de scholen wordt wekelijks buitenschools sport aangeboden. Dagelijks aanbod vind je op slechts 6 procent van de scholen.

Van de basisscholen is 40 procent ontevreden over de hoeveelheid, en 24 procent over de kwaliteit van het sportaanbod (beide minder dan in 2006). Van de ouders zegt 31 procent ontevreden te zijn over de hoeveelheid en 39 procent over de kwaliteit van het aanbod.

Op 48 procent van de scholen worden knelpunten t.a.v. accommodaties benoemd. Op 17 procent van de scholen zorgen accommodatieproblemen zelfs voor lesuitval. 66 procent van de scholen vindt budget om materialen aan te schaffen te krap. Negen van de tien scholen biedt wel schoolsport aan, maar slechts 27 procent doet dit tenminste

Tabel Tevredenheid van basisscholen over de kwaliteit (gevarieerdheid, niveau, etc.) van de beweeg- en sportactiviteiten, binnen schooltijd en buiten schooltijd (in procenten)

	Binnen (n=695)	Buiten (n=527)
	%	%
Kwaliteit is onvoldoende	24	23
Kwaliteit is voldoende	76	77

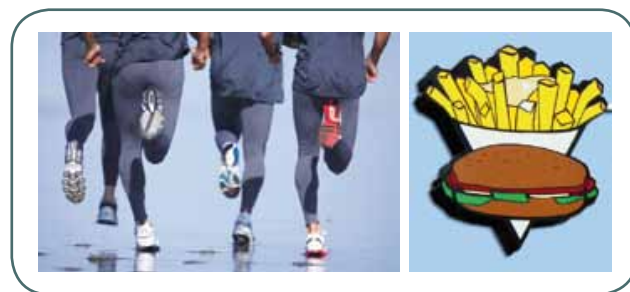
Bron: Mulier Instituut, scholenonderzoek Brede Analyse 2010

wekelijks. Ook pauzeactiviteiten worden nog op weinig scholen regelmatig aangeboden. De helft van de scholen werkt wel eens samen met verenigingen. Voor slechts tien procent is dit minimaal eens per maand.

Voortgezet onderwijs

Gemiddeld krijgen leerlingen op het voortgezet onderwijs 114 minuten lichamelijke opvoeding per week. Op meer dan de helft van de scholen is dit verdeeld over twee dagen. Voor 39 procent is dit echter geconcentreerd op één dag, waarschijnlijk in de vorm van blokken.

Van de scholen in het voortgezet onderwijs heeft 16 procent wekelijks een buitenschools sportaanbod. Slechts twee procent dagelijks. Over de kwaliteit van het buitenschoolse aanbod is 35 procent ontevreden (minder dan in 2006). Tweederde van scholen is ontevreden over de hoeveelheid, en twaalf procent over de kwaliteit van het binnenschoolse sportaanbod. Op 35 procent van de scholen zorgen accommodatieproblemen voor lesuitval. Verder noemt 67 procent van de scholen knelpunten ten aanzien van accommodaties (te weinig accommodaties 37%, te ver weg 27%, te duur 25%, te ouderwets 15%, slechte kwaliteit 14%). Het budget om materialen aan te schaffen is volgens 23 procent van de scholen te krap.

In het voortgezet onderwijs werkt 10 procent minimaal eens per maand samen met verenigingen. De aansluiting qua tijden (57%), afstanden (42%) en

Vier scenario's

Van fundamenteel naar eigen beweegtalent

Versterking van het gangbare individuele ontwikkelingsproces. Na het aanbrennen van basisvaardigheden en een introductie in het beweeg- en sportaanbod vooral ook plek voor talentherkenning.

Actieve leefstijl centraal

Dit scenario vertrekt vanuit de rol die sport en bewegen spelen in de ontwikkeling van een gezonde en actieve leefstijl. In de praktijk kan dit betekenen dat er meer samengewerkt gaat worden met andere vakken op gebied van leefstijl (maatschappijleer, biologie).

Sport een leven lang

De duurzame sociale context van de sportclub is waar dit scenario leerlingen zo snel mogelijk naar toe moet leiden. Hier moeten leerlingen dus al vroeg op worden voorbereid. De verbinding tussen binnenschools en buitenschools sportaanbod staat hierbij centraal.

Brede scholen als sport- en beweegcentra

Het groeiende aantal brede scholen en de impulsen die daaraan vooraf gingen hebben geleid tot sterke lokale samenwerkingsverbanden. Vanuit deze buurtgerichte aanpak zou ook het sport- en beweegaanbod verder ontwikkeld moeten worden.

Tabel Tevredenheid van middelbare scholen over de kwantiteit (frequentie, tijd, etc.) van de beweeg- en sportactiviteiten, binnen schooltijd en buiten schooltijd (in procenten)

	Binnen (n=302) %	Buiten (n=250) %
Kwantiteit is onvoldoende	70	64
Kwantiteit is voldoende	30	36

Bron: Mulier Instituut, scholenonderzoek Brede Analyse 2010

kosten (35%) worden genoemd als grootste knelpunten. 17 procent werkt met trainers van sportverenigingen voor binnenschools aanbod en 30 procent voor buitenschools aanbod. In 2009 werkte vijf procent samen met een combinatiefunctionaris.

Middelbaar beroepsonderwijs

In het middelbaar beroepsonderwijs zien we een lichte toename in het sportaanbod. Met name voor de eerstejaars BOL. Toch is nog 26 procent van de ouders ontevreden over uren binnenschools aanbod en 44 procent over de kwaliteit. 62 procent ervaart gebrek aan accommodaties. In de middelbareschoolleeftijd is het aantal leerlingen dat lid is van een sportvereniging lager dan in de basisschoolleeftijd. Deze daling zet zich voort in het middelbaar beroepsonderwijs.

Opvallend

Een ander opvallend resultaat is dat ouders meer tevreden zijn over de kwaliteit van het sport- en beweegaanbod wanneer er een vakleerkracht bij de school betrokken is (70% vs. 55%). Daarnaast blijken scholen die samenwerken met een combinatiefunctionaris frequenter sport- en beweegaanbod te organiseren (34% vs. 26%) én meer samen te werken met sportverenigingen (66% vs. 47%).

Wat is bereikt en wat mogen we hopen?

Vastgesteld kan worden dat de ambitie om voor alle scholieren dagelijks een aanbod aan sport en bewegen op en rond de school te realiseren nog bij lange na niet is bereikt. Bovendien betekent voldoende aanbod nog niet dat alle scholieren hiervan in dezelfde mate gebruikmaken. Juist de achterblijvers zijn hiertoe minder geneigd. Hoewel er een beweging in de goede richting constateerbaar is, moet er nog veel gebeuren aan verbetering van de randvoorwaarden (kader, accommodatie, samenwerking). Hiervoor moet het beleid in eerste instantie worden gecontinueerd. Maar daarbij moet het bovendien worden versterkt en aangescherpt om ook de groepen met hardnekkige achterstand te bereiken. Experts zijn het erover eens dat in het primair onderwijs het accent moet liggen op het goed en veelzijdig leren bewegen en sporten met plezier, en in het voortgezet onderwijs meer op individuele keuzes in de beweegcultuur. Daarbij zien de experts ook wel kansen voor bredere benutting van sport en bewegen op school. Op het gebied van sociale integratie en participatie, beperken van overgewicht, schooluitval & leerachterstanden en het ontwikkelen van sportief toptalent. Wel stellen ze vast dat het beleid zich nu vooral zou moeten blijven richten op het aanreiken van een goede basis om aan sport en bewegen te gaan of blijven doen, het scenario 'Van fundament naar eigen beweegtalent'. Daarnaast kunnen de scholen zich meer dan wel minder profileren met één van de andere scenario's. Zie daarvoor de tekst in het kader.

Referenties

OCW & VWS (2008). Beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs. <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2008/10/08/>

beleidskader-sport-bewegen-en-onderwijs/s-2882604b.pdf

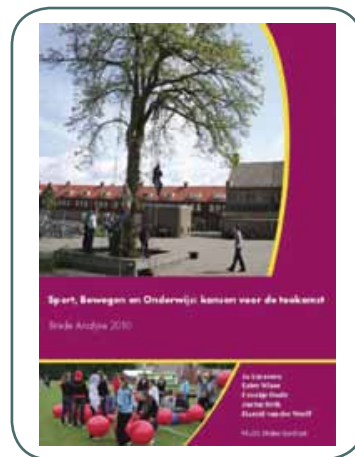
Collard, D. (2010). iPlay-study: development and evaluation of a school-based physical activity-related injury prevention programme. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.

Breedveld, K. & Tiessen, A. (2006). Rapportage sport 2006. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

TNO (2010). Bewegen in Nederland 2000-2010. Resultaten TNO – Monitor Bewegen en Gezondheid. http://www.vng.nl/Documenten/actueel/beleidsvelden/cultuur_sport/2011/20110712_factsheet_bewegen_2000_2010.pdf

Voogt, J. (2007). Tijdelijke Commissie Brede Analyse. Eindrapport maart-2007. Enschede: SLO.

Publicatie

Lucassen, J., E. Wisse, F. Smits, J. Beth en H. van der Werff (2011). Sport, bewegen en onderwijs: kansen voor de toekomst. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut. pp.144, ISBN 978-90-5472-152-9. Publicatie downloaden? Scan deze QR-code:

Noten

- 1 Combinorm is voor 4- tot 17-jarigen dagelijks minimaal één uur matig intensief en/of drie keer per week 20 min. zwaar intensief.
- 2 Van volwassenen die als kind niet sportten doet 46% aan sport en is 21% lid van sportvereniging, van volwassenen die als kind wel sportten is dat resp. 63% en 34%. Bron: Rapportage Sport 2006. ◀